

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ของนักเรียนชนเผ่าใน โรงเรียนมัธยมชายโอกาส อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครอบคลุมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. วัยรุ่น และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ
2. ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ
3. ชนเผ่าและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศ

วัยรุ่นและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

วัยรุ่น

วัยรุ่น เป็นวัยที่เปลี่ยนผ่านจากวัยเด็ก ไปสู่วัยผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ จึงเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลมากกว่าปกติ โดยวัยรุ่น มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า adolescence ซึ่งมีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาละตินว่า adolescere หมายถึง การเจริญเติบโต ไปสู่วุฒิภาวะ วัยรุ่นเป็นช่วงเปลี่ยนวัยที่เปลี่ยนจากความเป็นเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยจะมีอายุอยู่ในช่วง 13-22 ปี (Mandleco & McCoy, 2002) วัยรุ่นจะมีลักษณะ 3 ประการคือ มีการพัฒนาด้านร่างกาย โดยจะมีการเจริญเติบโตในด้านความสูง น้ำหนัก รวมถึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ จนกระทั่งมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ พัฒนาการด้านจิตใจ มีการเพิ่มความสามารถในความคิดที่เป็นนามธรรมมากขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ และพัฒนาการด้านสังคม จากการพึ่งพาผู้อื่นในครอบครัวเป็นพึ่งพาตนเองได้ (WHO, 1991)

วัยรุ่นแบ่งออกเป็น 3 ระยะ (พिंगพิศ จักรปิง, 2539)

1. วัยรุ่นตอนต้น (early adolescence) มีช่วงอายุระหว่าง 13-15 ปี ร่างกายมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเพศชายและเพศหญิง สำหรับเพศหญิงสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตของร่างกายอย่างเต็มที่คือ การมีประจำเดือน มีขนขึ้นตามอวัยวะเพศ สัดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะด้านอวัยวะเพศ และการเติบโตของทรวงอก เนื่องจากต่อมต่างๆ หลั่งฮอร์โมนไปบำรุงมากขึ้น เด็กชายจะสังเกตเห็นได้จากการหลั่งน้ำอสุจิในครั้งแรก และการมี

ขนตามอวัยวะเพศ เสี่ยงแตกพร่า ส่วนพัฒนาการทางอารมณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเร็วและง่าย

2.วัยรุ่นตอนกลาง (middle adolescence) มีช่วงอายุระหว่าง 15-18 ปี ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และความนึกคิด ในด้านร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่ดึงดูดความสนใจของเพศตรงข้าม เพศหญิงร่างกายมีสัดส่วนขึ้น ผิวพรรณสดใส ส่วนเพศชายจะเริ่มมีหนวดเครา อารมณ์วัยรุ่นพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก และมีความรุนแรง มีความรู้สึกไวต่อสิ่งกระตุ้น จากสภาพแวดล้อม แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย และตรงไปตรงมา ซึ่งเมื่อพัฒนาการด้านต่างๆ อยู่ในระยะคงที่แล้วจะเริ่มสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้

3.วัยรุ่นตอนปลาย (late adolescence) มีช่วงอายุระหว่าง 18-21 ปี ในช่วงนี้พัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่ภาวะอย่างสมบูรณ์มีพัฒนาการทางด้านจิตใจมากกว่าทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะด้านความรู้สึกนึกคิดและปรัชญาชีวิต มีความพยายามในการปรับปรุงร่างกายและจิตใจของตนให้เข้ากับความรู้สึกนึกคิด ปรัชญาชีวิต และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยการหัดตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีความกระตือรือร้นที่สร้างสิ่งประทับใจต่างๆ เพื่อแสดงว่าตนเองไม่ใช่เด็กอีกต่อไป

สรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก จึงมีอารมณ์ที่รุนแรง และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วในการแสดงพฤติกรรมออกมา เป็นวัยที่อยากรู้อยากลองสิ่งใหม่ๆ และยังขาดประสบการณ์ในการดำรงชีวิต จึงไม่ตระหนักต่อผลเสียที่จะตามมา จึงทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและมีโอกาสที่จะติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์ได้ (จันทร์พิศา พฤษานานนท์, 2538)

สถานการณ์โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น

จากรายงานทางระบาดวิทยา สำนักระบาดวิทยาพบว่า อัตราป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่อประชากรแสนคนของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2546 และ ปี พ.ศ.2547 พบว่าอัตราป่วยเริ่มมีแนวโน้มสูงขึ้น จาก 25.7 ต่อประชากรแสนคน ในปี พ.ศ.2546 เป็น 29.99 ต่อประชากรแสนคน ในปี พ.ศ.2547 กลุ่มอายุที่พบในผู้ป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูงสุด ได้แก่ กลุ่มอายุ 25-34 ปี รองลงมาคือกลุ่มอายุ 15-24 ปี โดยกลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มอัตราป่วยเพิ่มสูงขึ้น จากร้อยละ 6.6 ในปี พ.ศ.2546 เป็น ร้อยละ 10.5 ในปี พ.ศ.2547 เมื่อจำแนกผู้ป่วยตามกลุ่มอาชีพพบว่ากลุ่มนักเรียนมีอัตราป่วยมากเป็นอันดับ 4 (สำนักระบาดวิทยา, 2549) ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอุบัติการณ์ของโรคดังกล่าว คือ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูง

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ คือ การประพฤติปฏิบัติกิจกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์หรือก่อให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ (Luster & Small, 1994) เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่อยากทดลองสิ่งใหม่ๆ ขาดประสบการณ์ชีวิต ความคิดอ่านยังไม่เจริญวุฒิภาวะเพียงพอที่จะเข้าใจและตระหนักถึงผลเสียที่จะตามมา มองเข้าข้างตนเองมากเกินไปและคิดว่าสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ คงไม่เกิดขึ้นกับตนเอง จึงส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ง่าย (จันทร์จิตา พุกยานานนท์, 2538) โดยสามารถสรุปพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ได้ดังนี้

การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุน้อย การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นตอนต้น ทำให้เสี่ยงต่อการติดต่อด้วยโรคทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ เนื่องจากเนื้อเยื่อบริเวณอวัยวะเพศของวัยรุ่นมีลักษณะบอบบางยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่จึงมีการฉีกขาดได้ง่าย เมื่อมีเพศสัมพันธ์เกิดการสอดใส่ทำและมีการเสียดสีทำให้เกิดการระคายเคืองและเกิดบาดแผล (Niestien & Anderson, 1996) จากการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดน่าน พบว่า ร้อยละ 33 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 10-21 ปี เฉลี่ย 16.7 ปี (ปวีณา สายสูง, 2541) จากการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของผู้ป่วยวัยรุ่นพบว่ากลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์สูงมีอายุระหว่าง 12-19 ปี กลุ่มนี้เคยเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คิดเป็น ร้อยละ 35.1 (Niestien & Anderson, 1996) และการศึกษาผลของการพัฒนาทักษะการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการรับรู้สมรรถนะในตนเองและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชายระดับอาชีวศึกษา พบว่ามีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุ 12-17 ปี ร้อยละ 78.13 (พัชรินทร์ สิมทะราช, 2544)

การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ขายบริการ จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงในนักเรียนมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาชายและหญิงไม่เคยป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับผู้ขายบริการทางเพศ ร้อยละ 27.3 และ 33.3 (พิสมัย นพรัตน์, 2543) การที่วัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ขายบริการทางเพศ ทำให้วัยรุ่นเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูง (Stiffman & Earls, 1990)

การดื่มสุราและใช้สารเสพติด จากการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดน่าน พบว่า มีการดื่มสุราก่อนการมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 65.7 และไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 31.9 (ปวีณา สายสูง, 2541) และจากการศึกษาผลของการพัฒนาทักษะการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการรับรู้สมรรถนะในตนเองและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชายระดับอาชีวศึกษาพบว่า นักเรียนชายระดับอาชีวศึกษามีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกจากการเมาสุรา ร้อยละ 8.96 (พัชรินทร์ สิมทะราช, 2544) การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ในกลุ่มนักเรียนระดับอาชีวศึกษาและกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีแนวโน้มการเริ่มดื่ม

แอลกอฮอล์สูงขึ้น ในขณะที่อายุ (เฉลี่ย) ส่วนประสมการณ์ใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนมีสูงขึ้นถึง ร้อยละ 24.42 ของจำนวนนักเรียนที่สำรวจทั้งหมดนอกจากนี้ยังพบการเสพยาเสพติด โดยสารเสพติดที่นิยมใช้มากที่สุดคือ กัญชา กระท่อม ยาบ้า กาว ทินเนอร์ ยาเค ยาอี ตามลำดับ ปัญหาการใช้สารเสพติด เมื่อเสพแล้วส่งผลให้วัยรุ่นไม่สามารถควบคุมอารมณ์ อีกทั้งการมีเพศสัมพันธ์ในช่วงอายุน้อย ทำให้ขาดทักษะการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ขาดความรู้ เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งขาดการป้องกัน ทำให้ติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ง่าย (กระทรวงสาธารณสุข, 2549)

การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้วัยรุ่นมีความเสี่ยงสูงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ (Grunbaum et al, 1999) ในประเทศไทย มีการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นจังหวัดน่าน พบว่าวัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการและไม่ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์มี ร้อยละ 16.7 ใช้บางครั้ง ร้อยละ 16.6 และมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงหรือชายไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 36.1 ใช้บางครั้ง ร้อยละ 44.5 (จันทร์แรม ทองศิริ, 2539)

การมีคู่นอนหลายคน หมายถึง การเปลี่ยนคู่นอนที่เป็นหญิงหรือชายที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยจำนวนมากว่า 1 คน ซึ่งกำลังเป็นค่านิยมที่ผิดและเป็นปัญหาของวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่านักเรียนมีจำนวนคู่นอน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.3 (อรอุษา จันทร์วิรุจ, 2544) และจากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นพบว่าวัยรุ่นมีคู่นอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมากถึง ร้อยละ 55.6 ในวัยรุ่นชายมีคู่นอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร้อยละ 65.5 นอกจากนี้การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของผู้ป่วยพบว่ากลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์สูง ส่วนใหญ่มีคู่นอน 2-6 คน คิดเป็น ร้อยละ 48.8 กลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ปานกลาง ส่วนใหญ่มีคู่นอน 2-4 คน คิดเป็น ร้อยละ 34.9 ส่วนกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ต่ำส่วนใหญ่มียู่นอน 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 45 (Luster & Small, 1994)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นจำเป็นต้องทราบถึง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสุขภาพ ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและภายนอกตัวบุคคล (จุฬารัตน์ โสตะ, 2543) เพื่อนำข้อมูลปัจจัยดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนปฏิบัติงานเนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว 3 ส่วน คือ ปัจจัยนำ (predisposing factors) ปัจจัยเอื้อ (enabling factors) และ ปัจจัยเสริม (preinforcing) โดยปัจจัยนำ (predisposing factors) หมายถึง ปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือยับยั้งแรงจูงใจของบุคคลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม

และการรับรู้ โดยในการศึกษาครั้งนี้ จะได้ศึกษาถึง ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ซึ่งเป็นปัจจัยนำที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

เนื่องจากพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศจะก่อให้เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และการทำแท้ง ดังนั้นจึงควรมีการตระหนักถึงการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่

1. การใช้ถุงยางอนามัย (condom) เป็นถุงสำหรับใส่คลุมองคชาตขณะร่วมเพศ เพื่อป้องกันการหลั่งน้ำอสุจิเข้าช่องคลอด ในการใช้ถุงยางอนามัยจะต้องมีการใส่ที่ถูกต้อง ได้แก่ ตรวจสอบคุณภาพถุงยางอนามัยก่อนใช้ โดยดูวันหมดอายุ ก่อนใส่ถุงยางอนามัยจะต้องบีบลมที่อยู่บริเวณปลายถุงยางออก และใส่ถุงยางอนามัยขณะที่อวัยวะเพศแข็งตัวเต็มที่ก่อนร่วมเพศ โดยใส่คลุมถึงโคนอวัยวะเพศ และเว้นตอนปลายถุงยางอนามัยไว้ประมาณ $\frac{1}{2}$ นิ้ว หลังจากที่ทำรวมเพศเสร็จแล้วจะต้องรีบดึงอวัยวะเพศพร้อมด้วยถุงยางอนามัยออกก่อนที่อวัยวะเพศจะอ่อนตัว ถอดถุงยางโดยใช้นิ้วจับขอบถุงยางก่อนแล้วจึงดึงออกมา ข้อดีของการใช้ถุงยางอนามัย ได้แก่ ใช้ง่าย ราคาถูก และหาได้ง่าย มีความปลอดภัยสูง ไม่มีผลกระทบต่อระบบต่างๆ ของร่างกาย และมีประสิทธิภาพในการป้องกันการตั้งครรภ์ เพราะ โอกาสที่จะฉีกขาดหรือมีรูรั่วมีน้อยมาก ส่วนข้อเสีย นั้น ถึงแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพสูงในการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์แต่หากใช้ไม่ถูกต้องหรือหลงลืมไม่ใช้ทุกครั้ง ก็อาจทำให้ตั้งครรภ์ได้ นอกจากนี้การใช้ถุงยางอนามัยอาจทำให้หงุดหงิด เนื่องจากจะต้องรอใส่ในขณะที่อวัยวะเพศแข็งตัวเต็มที่ (เฉลิมศรี ชนนิตเศรษฐ และสุวชัย อินทรประเสริฐ, 2535) จากการศึกษาพฤติกรรมทางเพศและปัจจัยที่กำหนดความตั้งใจใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอดส์ของเด็กวัยรุ่นชาย พบว่า มีผู้ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนรักครั้งแรกเป็นจำนวนน้อย ร้อยละ 9.6 และมีถึงครึ่งหนึ่งที่ไม่เคยใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนรัก ส่วนการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นที่ไม่ใช่หญิงคนรักหรือหญิงบริการทางเพศ พบว่ามีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง ร้อยละ 40 ส่วนการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการทางเพศ พบว่า มีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง ร้อยละ 54.6 และไม่ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง ร้อยละ 13.6 (ศรีสุตา โกลา, 2541)

2. การไม่ดื่มสุรา เนื่องจากการดื่มสุราเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ จนถึงขั้นการติดต่อของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคเอดส์ เนื่องจากการดื่มสุราทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ เป็นผลให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย (Blanken, 1993) และจากการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่างจำนวน

314 คน พบว่า ก่อนการมีเพศสัมพันธ์เกือบ 2 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่างจะมีการดื่มสุรา โดยเพศชาย มีพฤติกรรมดังกล่าวสูงกว่าเพศหญิง แต่โดยส่วนใหญ่ เพศชาย ร้อยละ 87.5 จะดื่มสุราเป็นบางครั้ง และมีส่วนน้อยที่ดื่มสุราทุกครั้ง ในขณะที่เพศหญิงทุกรายก่อนมีเพศสัมพันธ์จะดื่มสุราเป็นบางครั้ง เท่านั้น (ปวีณา สายสูง, 2541)

3. การไม่เที่ยวสถานเริงรมย์ สถานเริงรมย์ถือเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารทางเพศที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ค่านิยม และการแสดงออกทางพฤติกรรมของวัยรุ่น เช่น การแต่งกาย การแสดงออกทางเพศอย่างเปิดเผย ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์แก่วัยรุ่นได้ (แสงอำภา บำรุงธรรม, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเชิงสำรวจของวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศส่วนมากจะเป็นเด็กนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหอพักหรือบ้านพักในเมืองซึ่งอยู่ใกล้สถานเริงรมย์หรือ สถานบริการทางเพศ (คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537)

4. การหลีกเลี่ยงสิ่งกระตุ้นความรู้สึทางเพศและการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง เมื่อมีความต้องการทางเพศ สื่อสารมวลชนถือเป็นแหล่งสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นสื่อที่วัยรุ่นรับได้ง่ายและมากที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งอาจให้ผลทั้งในทางลบและทางบวกแก่วัยรุ่น กล่าวคือถ้าเนื้อหานั้น มีประโยชน์ให้ความรู้ เสริมสร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาสื่อนั้นก็จะมีอิทธิพลทางบวก ในทางตรงกันข้ามถ้าเนื้อหานั้นไม่มีประโยชน์และเป็นผลเสียต่อวัยรุ่นสื่อนั้นก็จะมีอิทธิพลด้านลบเช่นกัน (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์ และคณะ, 2540) และผลการศึกษาความรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับเพศและประสบการณ์เกี่ยวกับเพศและโรคเอดส์ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า สื่อที่มีส่วนกระตุ้นความรู้สึทางเพศมากที่สุดคือ การอ่านหนังสือที่มุ่งเสนอเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะการดูวิทยุทัศน์ (สุภจรี วชิภาวัฒน์, 2533)

ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

ความหมายเกี่ยวกับความรู้

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และกฎ โครงสร้างที่เกิดจากการศึกษา หรือการค้นหา หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ บุคคล สิ่งของ ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ การรายงาน การรับรู้ เหล่านี้ต้องชัดเจนและอาศัยเวลา (The lexitron, 1997)

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) ให้ความหมายว่าความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียน เพียงแต่อาจจำได้ อาจโดยการฝึกหรือการมองเห็น ได้ยิน ได้จำ ความรู้ในขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้ เกี่ยวกับ ความหมาย คำจำกัดความ ข้อเท็จจริง ทฤษฎี โครงสร้าง และวิธีแก้ไขปัญหา (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520)

ชวาล แพรัตกุล (2526) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึงการแสดงออกของสมรรถภาพของ สมองด้านความจำ โดยใช้วิธีระลึกออกมาเป็นหลัก (ชวาล แพรัตกุล, 2526)

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2537) ให้ความหมายว่า ความรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึง ความจำและการระลึกได้ที่มีต่อความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งที ง่ายๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำในสิ่งยุ่งยาก ซับซ้อนและมีความหมายแก่กัน (ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2537)

สรุปได้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ สิ่งของ และบุคคลที่ได้จาก การศึกษา ค้นคว้า สังเกต ประสบการณ์ การรายงาน โดยที่มนุษย์ได้รับและเก็บสะสมไว้ ใน สมอง ในการศึกษาครั้งนี้ ความรู้ หมายถึง สิ่งที่นักเรียนชนเผ่า โรงเรียนมัธยมขยายโอกาส ได้ เรียนรู้และระลึกได้ ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ตามระดับความรู้ที่ได้รับ

ระดับของความรู้

เบนจามิน เอส บูม (Benjamin S. Boom, 1984 อ้างใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2537) ได้แบ่งพฤติกรรมด้านความรู้ หรือความสามารถทางสติปัญญา (cognitive domain) เป็น 6 ประเภท

1. ความรู้ (Knowledge or Recall) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นถึงความจำ และการระลึกได้ต่อ ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึง ความจำในสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อน และมีความสัมพันธ์กัน
2. ความเข้าใจ (comprehension or understanding) เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่ เกี่ยวกับการสื่อความหมายในลักษณะของการตีความ แปลความ และสรุปเพื่อทำนาย
3. การนำไปใช้ (application) เป็นความสามารถในการจำสาระสำคัญต่างๆ ไป ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ หรือสถานการณ์จริง
4. การวิเคราะห์ (analysis) เป็นความสามารถในการแยกแยะวัตถุ หรือเนื้อหาออกเป็น ส่วนปลีกย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน และการสืบเสาะความสัมพันธ์ส่วนต่างๆ เพื่อคว่าประกอบเข้า ด้วยกันอย่างไร

5. การสังเคราะห์ (synthesis) เป็นความสามารถในการรวมส่วนประกอบย่อยหรือส่วนใหญ่อๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อสร้างรูปแบบ หรือ โครงสร้างที่ไม่ชัดเจนมาก่อนให้ชัดเจนขึ้น โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบข่ายของงานหรือปัญหาที่กำหนด

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่านิยม ความคิดผลงาน คำตอบ วิธีการ และเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยการกำหนดเกณฑ์เป็นฐาน

ในการพิจารณาตัดสินการประเมินผลเป็นขั้นพัฒนาการทางความคิดที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ และเป็นความสามารถที่ต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เข้ามาร่วมในการพิจารณาประเมิน ซึ่งในการประเมินนั้นอาจมีอารมณ์ ทัศนคติและความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือที่มีมาตรฐาน เพื่อเป็นเกณฑ์การประเมินและวัดระดับความรู้ของบุคคล

การวัดความรู้

เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้มีหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดเหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การให้ปฏิบัติ การศึกษากรณี การให้จินตนาการ การใช้แบบสอบถาม และการทดสอบ ในที่นี้จะนำเครื่องมือที่วัดความรู้ที่นิยมใช้โดยทั่วไป คือ แบบทดสอบหรือข้อสอบ (testing) ซึ่งบุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ (2540) กล่าวว่า การทดสอบเป็นการนำชุดคำถามที่สร้างขึ้น ไปกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการออกมา โดยสามารถสังเกตและวัดได้ การทดสอบโดยทั่วไปจะใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือสำคัญ (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ, 2540)

แบบทดสอบ หมายถึง เครื่องมือเฉพาะที่วัดความสามารถของสมอง ซึ่งได้แก่ วัดความรู้และความถนัด ที่สามารถให้คะแนนได้ โดยทั่วไปจะมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่

1. แบบทดสอบแบบความเรียง (essay test) เป็นแบบที่กำหนดคำถามให้ผู้ตอบจะต้องเรียบเรียงคำตอบเอง ลักษณะเด่นอยู่ที่ให้อิสระแก่ผู้ตอบ ผู้ตอบต้องเรียบเรียงความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็น แล้วเขียนคำตอบตามที่ตนถนัด ผู้ตอบต้องใช้เวลาส่วนมากไปในการคิดและเขียนคำตอบ ฉะนั้นจึงไม่นิยมใช้ เว้นแต่เป็นแบบสัมภาษณ์ หรือใช้สำรวจเบื้องต้นเท่านั้น

2. แบบทดสอบแบบตอบสั้น (shot answer test) เป็นแบบที่กำหนดคำถามให้ และกำหนดให้ตอบสั้นๆ ผู้ตอบต้องหาคำตอบเองเหมือนความเรียง แต่จำกัดคำตอบให้ตอบ ซึ่งแบบทดสอบตอบสั้นโดยทั่วไปจะมี 3 ชนิด ได้แก่

2.1 แบบข้อคำถามสมบูรณ์ (completion item) รูปแบบการใช้ประโยคที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ แต่ให้ตอบสั้นๆ เพียงคำเดียวหรือวลีเดียว

2.2 แบบข้อความไม่สมบูรณ์ (incompletion statement) รูปแบบการถามจะใช้ประโยคที่เป็นข้อความไม่สมบูรณ์ และเว้นช่องว่างให้เติมคำหรือวลีลงไป จะทำให้เป็นประโยคสมบูรณ์

2.3 แบบเติมคำที่มีความสัมพันธ์ รูปแบบนี้จะตั้งคำถามด้วยประโยคหลัก ตามด้วยคำหรือข้อความย่อยๆ เว้นให้หาคำตอบเติม คำตอบที่เติมจะต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคำหรือประโยคข้อความย่อยที่กำหนดไว้ให้

3. แบบคำถามแบบเลือกตอบ (multiple choice item) เป็นแบบคำถามที่กำหนดให้ทั้งคำถามและคำตอบ ผู้ตอบต้องเลือกตอบตามคำตอบที่กำหนดให้ ลักษณะเด่นของแบบทดสอบเลือกตอบอยู่ที่ผู้ตอบ จะต้องให้เวลาว่างส่วนมากไปในการอ่านและคิด ส่วนการตอบใช้เวลาน้อย การตรวจและการวิเคราะห์ทำได้ง่ายและสะดวก จึงนิยมใช้ทั่วไปในการรวบรวมข้อมูล แบบทดสอบแบบเลือกตอบมีหลายชนิด ที่นิยมนำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่

3.1 แบบสองตัวเลือก มีลักษณะเป็นแบบถูกผิดเป็นหลัก ใช้ถามข้อเท็จจริง และวัดความรู้ในระดับความจำ เช่น คำนิยามศัพท์และวิธีการ เป็นต้น

3.2 แบบหลายตัวเลือก เป็นแบบที่กำหนดคำตอบให้มากกว่า 2 คำตอบ ซึ่งมีตั้งแต่ 3-5 คำตอบ โดยทั่วไปนิยม 4 คำตอบ จากคำตอบที่กำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว ซึ่งอาจเป็นแบบให้เลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียว หรือเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว หรือจะเลือกคำตอบที่ผิดก็ได้

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้แบบทดสอบวัดความรู้ แบบสองตัวเลือก เป็นแบบถูกผิด

ความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ (attitude) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า "aptus" ซึ่งหมายความว่า โน้มเอียงเหมาะสม เป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ทั้งในด้านการพัฒนาตนเอง การศึกษารวมทั้งการพัฒนาสังคมเพราะทัศนคติจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ การเรียน การจำ การแสดงออก และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มและสังคมส่วนรวม (ประसान มาลาकुณ ฌ อุษุชยา, 2529 อ้างในวารสารณ์ เขมโชติกูร, 2540)

นรินทร์ แจ่มจรัส (2542) กล่าวว่า ทักษะคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ หรือสถาบันในทิศทางที่พึงพอใจเชิงบวก ไม่พึงพอใจ เป็นไปในทางลบ หรือไม่บวกไม่ลบ เป็นกลางก็ได้ (นรินทร์ แจ่มจรัส, 2542)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2535) ให้ความหมายของทักษะคติ หมายถึง การประเมินความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจของบุคคล ความรู้สึกด้านอารมณ์ และแนวโน้มการปฏิบัติ ที่มีผลต่อความคิด ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535)

สรุปได้ว่า ทักษะคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดรวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งบอกสภาพจิตใจ ในทิศทางเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ หรือการกระทำที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์

การเกิดทักษะคติ

การเกิดทักษะคติ เป็นผลมาจาก การเรียนรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม หลายประการ การปลูกฝังทักษะคติหรือแหล่งที่ทำให้เกิดทักษะคิตีมีดังนี้ คือ (ถวิล ธาราโกชน, 2532)

1. การได้รับประสบการณ์เฉพาะด้าน (specific experience) คือ บุคคลจะเกิดทักษะคติต่อสิ่งใดได้เมื่อ ได้รับประสบการณ์นั้นด้วยตนเอง และฝังใจกลายเป็นทักษะคติ
2. การติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น (communication from others) ถ้าบุคคลมีการติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น แล้วได้รับการตอบสนองในทางที่ดีเป็นที่พอใจ ย่อมเกิดทักษะคติทางบวก
3. การเลียนแบบจากตัวแบบ (model) บุคคลเกิดทักษะคติได้จากตัวแบบที่ปรากฏให้เห็น และถ้าเกิดทักษะคติทางบวกก็จะเลียนแบบ
4. องค์ประกอบของสถาบัน (institution factor) บุคคลเกิดทักษะคติเนื่องมาจากอิทธิพลของสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน ครอบครัว หน่วยงาน สมาคม องค์กรต่างๆ สถาบันที่ประกอบพิธีทางศาสนา

การสร้างทักษะคตินั้น เนื่องจากทักษะคติเกิดจากการเรียนรู้ และการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่บุคคล ฉะนั้นเราจึงอาจสร้างทักษะคติที่ต้องการได้ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสร้างทักษะคติที่ควรคำนึงถึงดังนี้ คือ วัฒนธรรม ครอบครัว กลุ่มเพื่อน บุคลิกภาพ

การวัดทักษะคติ

การวัดทักษะคติ เป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของคน เพราะการรับรู้ถึงทักษะคติของบุคคล หรือ กลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ว่าเป็นไปในทิศทางใด จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

สามารถทำนายพฤติกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นของบุคคล นั้น ได้ และสามารถดำเนินการได้อย่างหนึ่งกับบุคคล หรือกลุ่มคนนั้นได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537) แต่ทัศนคติเป็นนามธรรม เป็นการแสดงออกค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดทัศนคติโดยตรง นักวิจัยและนักจิตวิทยาได้หาวิธีวัดโดยการสร้างเครื่องมือที่เรียกว่า สเกล (scale) ซึ่งเป็นวิธีการใช้ประเด็นต่างๆ ของแต่ละเรื่องที่ต้องการวัดมาให้น้ำหนัก หรือคะแนนว่า ข้อไหนควรจะมีคะแนนมากน้อย ต่างกันอย่างไร เมื่อสร้างตัวชี้วัด แล้วก็ตรวจสอบความเชื่อถือได้ (validity) แล้วใช้วัดทัศนคตินั้นๆ กับกลุ่มคนที่ต้องการศึกษา โดยทัศนคติของแต่ละบุคคลจะเป็นอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับคะแนนที่ได้รับ

การวัดทัศนคติ ส่วนใหญ่จึงนิยมใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ซึ่งการวัดทัศนคติในการศึกษารุ่นนี้ ใช้วิธีการของลิเคิร์ต (Likert method) ที่สามารถใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง สามารถที่จะดัดแปลงนำไปใช้วัดลักษณะต่างๆ ทางด้านจิตพิสัยได้ วิธีการของลิเคิร์ตเป็นที่นิยมกันมาก เพราะสามารถใช้วัดทัศนคติได้เกือบทุกเรื่อง และให้ค่าความเที่ยงสูงกว่าแบบอื่นๆ (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2525)

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ และการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่บุคคล ฉะนั้นปัจจัยที่สร้างทัศนคติที่ต้องการได้ มีดังนี้ (สุชา จันทรธรม, 2541)

1. วัฒนธรรม (culture) วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลทุกๆ คน ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งตายไป วัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ แตกต่างกันไปเริ่มจากครอบครัว โรงเรียน วัด สถาบันอื่น ๆ ในสังคม วิทยุ โทรทัศน์ สื่อมวลชนต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติทั้งสิ้น

2. ครอบครัว (family) ครอบครัวเป็นแหล่งแรกที่อบรมให้เด็กเรียนรู้ การสมาคมต่าง ๆ จึงมีอิทธิพลมากที่สุดในการสร้างทัศนคติให้แก่เด็ก ตลอดจนการปลูกฝังทัศนคติในการดำเนินชีวิตให้แก่บุตรของตน ทั้งนี้ เพราะเด็กมักเลียนแบบและเชื่อฟังพ่อแม่

3. กลุ่มเพื่อน (social groups) เด็กที่จากบิดามารดาอยู่กับกลุ่มเพื่อนตั้งแต่เล็ก ๆ จะได้รับอิทธิพลต่าง ๆ จากกลุ่มเพื่อนมาก ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการการยอมรับจากเพื่อน ต้องการคำแนะนำและขอความช่วยเหลือจากเพื่อนฝูง นั่นคือ เด็กต้องการมีมิตรนั่นเอง เพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติของบุคคล

4. บุคลิกภาพ (personality) ลักษณะบุคลิกมีความสัมพันธ์ หรือมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลมากเหมือนกัน พวกที่ชอบออกสังคม พวกหนีสังคม พวกชอบเด่น หรือพวกอ่อนน้อม จะมีทัศนคติไม่เหมือนกัน

ชนเผ่าและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

นักเรียนชนเผ่า ที่ศึกษาในโรงเรียนมัธยมชายโอกาส อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นนักเรียนที่ประกอบด้วย เผ่าลัวะ ม้ง และกระเหรี่ยง โดยมาจากพื้นที่สูงทั้งหมดที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่แตกต่างกันออกไป

ชาวเขาเผ่าลัวะ

ลัวะมีระบบการแต่งงานแบบหัวเดียวเมียเดียว โดยฝ่ายหญิงจะเข้าไปอยู่บ้านฝ่ายชายและนับถือผีบรรพบุรุษฝ่ายชาย บุตรที่เกิดมาจะอยู่ในสายเครือญาติของฝ่ายพ่อ ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ โดยทั่วไปประกอบด้วยสามี ภรรยา บุตร บุตรชายคนโตต้องไปสร้างบ้านใหม่เมื่อแต่งงาน บุตรชายคนสุดท้ายจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับมรดกและเลี้ยงดูพ่อแม่ตลอดชีวิต

ชนเผ่าลัวะเป็นชนเผ่าหนึ่งทีถือว่าการแต่งงานเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะการแต่งงานเป็นการใช้ชีวิตคู่ แต่ก่อนทีจะมีการแต่งงานนั้น ชนเผ่าลัวะมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ใช้เวลานาน ชนเผ่าลัวะมักจะนิยมแต่งงานหลังฤดูการเก็บเกี่ยว คือในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม - มีนาคม เริ่มแรกแห่งการจุ่ประกายการแต่งงานชนเผ่าลัวะมักถืออยู่ว่าหญิงจะต้องมาอยู่บ้านฝ่ายชายยกเว้นกรณี หากบ้านนั้นเป็นหญิงล้วนผู้ที่เป็นแม่ของฝ่ายหญิงจะต้องเป็นคนทีเลือกว่าจะให้ลูกคนใดอยู่ด้วย และการแต่งงานของชาวลัวะนั้นชายหญิงตระกูลเดียวกันจะไม่สามารถแต่งงานหรืออยู่ร่วมกันได้ ซึ่งบุคคลทีจะสามารถนำไปเป็นคู่สมรสนั้นก็จะต้องได้รับความเห็นชอบ และมีการปฏิบัติถูกต้องตามระบบเครือญาติและระบบจารีตประเพณี ชายหญิงจะแต่งงานกันจะต้องดูแลชีวิตซึ่งกันและกันอย่างน้อย 2-3 ปี ซึ่งหลักพิจารณาจะเน้นทีความขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่ต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

หน้าที่ในครัวเรือนจะแบ่งออกตามอายุ และเพศ กล่าวคือ ผู้หญิงมีหน้าที่รับผิดชอบหาพื้น ดักน้ำ ดำข้าว ทำอาหาร และทอผ้า ผู้ชายมีหน้าที่ซ่อมแซมบ้าน ทำไร่ ไร่ไถนา และล่าสัตว์ ส่วนงานในไร่เป็นหน้าที่ของทั้งสองฝ่าย ต้องช่วยกันทำ รวมทั้งสมาชิกวัยแรงงานทุกคนในครอบครัวด้วย งานด้านพิธีกรรมถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้ชายเกือบทั้งหมด

ชาวเขาเผ่าม้ง

หลังจากว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว หนุ่มสาวม้งจะหาโอกาสเกี่ยวพาราตีในเวลาค่ำคืน หนุ่มสาวม้งมีข้อห้ามทีจะไม่เกี่ยวพาราตีกับคนแซ่เดียวกัน หรือตระกูลเดียวกัน เพราะถือว่าเป็นพี่น้องกัน สำหรับ โอกาสทีดีทีสุด คือเทศกาลปีใหม่ ชายหนุ่มและหญิงสาวจะจับคู่โยนลูกบอล หญิง

สาวที่ยังไม่มีคู่จะเป็นคนเข้าไปทักชายหนุ่มที่ตนรู้จัก หรือชอบพอ และยื่นลูกบอลให้เป็นการขอลูกบอลด้วย ระหว่างเล่นโยนลูกบอลไปมาจะสนทนาไปด้วย หรืออาจเล่นเกม โดยตกลงกันว่าใครรับลูกบอลไม่ได้ต้องเสียค่าปรับเป็นสิ่งของหรือเครื่องประดับให้กับฝ่ายตรงข้าม การเกี่ยวพาราตีจะกระทำที่บริเวณนอกบ้านของฝ่ายหญิง เพราะการเกี่ยวพาราตีในบ้านถือเป็นการผิดผี และรบกวนผู้ใหญ่ หรือเป็นการไม่ให้เกียรติญาติฝ่ายหญิง เมื่อชายหนุ่มแน่ใจว่าพ่อแม่ของฝ่ายหญิงสาวหลับหมดแล้ว คนจะเข้าไปขีดฝาผนังบ้านข้าง ๆ ห้องนอนของหญิงสาว แล้วกระซิบเรียก หรือเป่าจ่าง หากฝ่ายหญิงจำเสียงได้ว่าเป็นชายหนุ่มที่ตนชอบพอ ก็จะกระซิบตอบ และพุดคุยด้วย หรืออาจจะออกมาพบชายหนุ่มข้างนอกบ้าน โดยปกติพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเข้าใจ และให้อิสระลูกสาวในการพุดคุย หรือออกไปพบชายหนุ่มที่ตนเห็นว่าเป็นคนดี โดยวิธีการปฏิบัติเช่นนี้จึงมีผู้ขนานนามมั้งว่า ผู้ไม่อึดในรัก ปัจจุบันยังคงนิยมวิธีนี้อยู่

ในอดีตการหมั้นของมั้ง จะนิยมหมั้นระหว่างญาติลูกพี่ลูกน้องต่างแซ่กัน กล่าวคือ ลูกของพี่ หรือน้องชาย กับลูกของพี่ หรือน้องสาว การหมั้นจะกระทำตั้งแต่บุตรของทั้งสองฝ่ายมีอายุประมาณ 1 เดือน ทางฝ่ายชายเป็นผู้ไปหมั้น โดยนำสิ่งของตามธรรมเนียมไปมอบให้บิดามารดาของฝ่ายหญิง โดยทั้งสองฝ่ายให้คำมั่นสัญญาต่อกันว่า ถ้าบุตรโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้วจะให้แต่งงานกัน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาจะต้องเสียค่าปรับให้คู่สัญญาตามธรรมเนียมการหมั้น ปัจจุบันมั้งยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ แต่พบน้อยมาก

ในอดีตมั้งจะหาภรรยาให้กับบุตรชายของตน เมื่อมีอายุประมาณ 14-16 ปี หากรู้ว่าบุตรชายไปชอบหญิงสาวลูกของใคร ถึงกับต้องการไว้เป็นภรรยา บิดาจะไหว้ผีด้วยรูป 7 ดอก และต้มไก่เช่นผี โดยอธิษฐานว่าหากบุตรของตนแต่งงานกับหญิงสาวแล้ว จะอยู่เย็นเป็นสุขร่ำรวยมีเงินมีทองหรือไม่ ขอให้ผีตอบโดยคุณลักษณะดีหรือไม่ดีที่ลิ้นไก่ และกระดูขาไก่ที่ตนเช่นไหว้ หากมีลักษณะไม่เป็นมงคล บิดาจะบอกให้บุตรเลิกติดต่อกับหญิงสาวคนนั้น และฆ่าไก่อีกเพื่อเช่นผีเพื่อทราบคำทำนายของผีเกี่ยวกับหญิงคนนั้น ถ้าได้ลักษณะเป็นมงคลก็จะจัดเถ้าแก่ 2 คนไปสู่ขอหญิงสาว ซึ่งในการไปสู่ขอนั้น จะให้บุตรชายที่จะไปแต่งงานไปกับเพื่อนพร้อมกับเถ้าแก่ เพื่อให้ชายหนุ่ม และหญิงสาวซึ่งจะแต่งงานได้พบปะซึ่งกันและกัน เพื่อตกลงใจขั้นสุดท้าย

ตามประเพณีของมั้ง บิดามารดาของฝ่ายหญิง-ชายตกลงเพียง 2 คนไม่ได้ จะต้องเรียกบรรดาญาติพี่น้องมาช่วยพิจารณาตกลงใจด้วย แม้คณะญาติจะเห็นชอบด้วยแล้ว ฝ่ายบิดามารดาของหญิงสาวจะกล่าวอ้างเหตุผลเป็นทำนอง ไม่รับในการสู่ขออีกครึ่งหนึ่งก็ได้

ในอดีตนั้นมั้งนิยมการแต่งงานโดยการฉุดเป็นส่วนมาก การฉุดจะกระทำเมื่อหญิงสาวไม่เต็มใจรับรักชายหนุ่ม จะใช้วิธีการฉุด ซึ่งนำไปสู่การแต่งงานในภายหลัง บิดาทางฝ่ายชายจะหาวิธีในการฉุด และจัดหาคนไปช่วยบุตรชายของตนด้วย การฉุดจะกระทำกันนอกบ้านโดยลวงหญิง

รักออกจากบ้านพัก เพราะถ้าจุดในบ้านถือว่าเป็นการผิดผี จะต้องเสียค่าปรับใหม่ ฝ่ายหญิงสาวจะไม่ยอมให้ความร่วมมือ และกระทำทุกวิธีทางที่จะให้ญาติช่วยเหลือตนเอง ขณะแย่งชิงกันญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายจะอ่อนวอนญาติทางฝ่ายหญิงให้ปล่อยหญิงสาวไปกับตน

ในปัจจุบันการจุดของม้งเริ่มที่จะสูญสลายไป เนื่องจากฝ่ายหญิงที่ถูกจุดไปนั้น บางคูมีชีวิตครอบครัวไม่สมบูรณ์ บางคูอาจทำร้ายตัวเอง แต่บางคูก็ประสบความสำเร็จกับชีวิตคู่ ซึ่งสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปบวกกับม้งเริ่มมีการศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้ม้งมีความคิดและวิถีชีวิตที่แตกต่างออกไป

ในอดีตการหนีตามกันจะเกิดขึ้นบ่อยมาก เมื่อชายหนุ่มหญิงสาวมีความรักใคร่ชอบพอกัน แต่ฝ่ายชายไม่สามารถไปคู่ขอฝ่ายหญิงสาวแต่งงานได้ ชายหนุ่มจะชักพาหญิงสาวที่ตนรักให้นำเสื้อผ้า และสิ่งของต่าง ๆ ไปอยู่ที่บ้านของตน วันรุ่งขึ้นจึงส่งผู้แทน ไปแจ้งให้บิดามารดาของฝ่ายหญิงทราบ หญิงสาวจะช่วยครอบครัวของสามีทำมาหากิน เมื่อมีเงินทองเพียงพอแล้ว ฝ่ายชายจะไปสู่ขอ และจัดพิธีแต่งงานตามประเพณี

ชาวเขาเผ่าม้งมีความยึดมั่นในข้อปฏิบัติเฉพาะประจำกลุ่ม ประจำแซ่สกุลของตนเอง ม้งแต่ละสกุลหรือแต่ละแซ่มายู่ร่วมกัน เป็นชุมชนหมู่บ้านม้ง ทุกคนต่างก็จะตระหนักถึงข้อปฏิบัติให้อยู่ในกรอบ ซึ่งข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติมีดังนี้

1. สมาชิกม้งที่มีนามสกุลเดียวกัน จะแต่งงานด้วยกันไม่ได้ ถ้าจำเป็นต้องแต่งงานกันจริงๆ จะต้องให้หญิงและชายคู่กรณี ทำพิธีตัดญาติก่อน แล้วจึงจะแต่งงานกันได้
2. พฤติกรรมคบขู้ผู้ชาย เป็นข้อห้ามอย่างเคร่งครัด ถ้าสาวม้งที่ยังไม่แต่งงานนั้น มีสิทธิ์ที่จะเลือกคบชายใดก็ได้ สิทธิคบขานั้นขึ้นอยู่กับฝ่ายสาวม้ง แต่ถ้าสาวม้งแต่งงานกับชายม้งเมื่อไหร่แล้ว สาวม้งไม่มีสิทธิ์ในการพุดคุยหรือไปไหนมาไหนกับชายใด
3. ชายหญิงม้งจะต้องไม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึกรักชอบพอกันต่อหน้าพ่อแม่ของฝ่ายหญิงเด็ดขาด หรือในที่สาธารณะ
4. ห้ามไม่ให้ชายอื่นที่ไม่ใช่ม้งอยู่กับสาวม้งตามลำพังสองต่อสองในที่ลับตา
5. ห้ามไม่ให้พี่ชายม้งแต่งงานกับน้องสะใภ้
6. ห้ามแขกมีเพศสัมพันธ์ในบ้านม้งที่เข้าไปอาศัยอยู่

ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง

สังคมกะเหรี่ยงเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งหมายถึงว่าในบ้านหลังหนึ่งจะประกอบด้วยพ่อแม่และลูกเท่านั้น เมื่อลูกแต่งงานก็จะแยกครอบครัวไปปลูกบ้านใหม่หลังเล็ก ๆ แต่มีข้อแม้ว่า ถ้าแต่งงานแล้ว ชายจะต้องมาอยู่กับบ้านภรรยาเป็นเวลา 1 ฤดูกาลเกษตร (คือเริ่มจากการถางไร่) ปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวข้าวประมาณ 7-8 เดือน หลังจากนั้นก็จะปลูกบ้านใกล้ชิดกับพ่อแม่ฝ่ายภรรยา

คำว่าครัวเรือนในสังคมกะเหรี่ยงนอกจากมีความหมายถึงพื้นฐานขั้นแรกในด้านการผลิตและบริโภคแล้วยังหมายถึงว่าแต่ละครัวเรือนมีไร่ของตนเอง พิธีกรรมด้านการเกษตรและการรักษาพยาบาลเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครัวเรือนยกเว้นพิธีทางศาสนา หรือการเลี้ยงผีตามประเพณีของผีฝ่ายมารดา

การแต่งงานเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งเป็นกฎที่เคร่งครัดมาก การหย่าร้างมีน้อยและการแต่งงานใหม่ไม่ค่อยปรากฏ การสมสู่ก่อนที่จะแต่งงานกันนั้นเป็นกฎข้อห้ามและจะถูกรังเกียจถึงขั้นปรับไหม และเชื่อกันว่าผีเจ้าที่จะขุ่นเคือง

ปกติการเกี่ยวพาราสิ มักจะเกิดขึ้นในโอกาสพิธีงานศพ ซึ่งจัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน (เหมือนกับงานเทศกาล) เพราะหนุ่มสาวที่อยู่ไกล ๆ ก็เดินทางมาร้องเพลงสวดรอบ ๆ ศพที่บ้านคนตายตลอดคืนงานศพ อาจจะมีขึ้น 3-5 คืน โอกาสนี้ชายหนุ่มก็จะมีโอกาสเลือกคู่ครองได้โดยการเลือกคู่ครองนั้น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้บอกตกลงแต่งงานกับชายก่อน และบางครั้งหญิงสาวก็จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิดปกติในสังคม

(www.hilltribe.org/thai/hmong/hmongdress.php, www.zoosiab.com/, www.geocities.com/)

สรุป ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศทั้งสามชนเผ่า จะมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้องทางเพศ เช่น ห้ามไม่ให้ชายอื่นที่ไม่ใช่มีงอยู่กับสาวมีงตามลำพังสองต่อสองในที่ลับตา ส่วนกะเหรี่ยงถือว่าการแต่งงานเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งเป็นกฎที่เคร่งครัดมาก การหย่าร้างมีน้อยและการแต่งงานใหม่ไม่ค่อยปรากฏ การสมสู่ก่อนที่จะแต่งงานกันนั้นเป็นกฎข้อห้ามและจะถูกรังเกียจถึงขั้นปรับไหม และเชื่อกันว่าผีเจ้าที่จะขุ่นเคืองและลัวะยึดถือเรื่องระบบการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียวเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่า มีข้อที่ต้องยึดถือที่สำคัญเพื่อให้เกิด ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้อง แต่เนื่องจากผลจากการพัฒนาประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สภาพทางภูมิศาสตร์ที่เปลี่ยนไป การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว เนื่องจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การพัฒนาไม่ได้มีเพียงแต่ในเมืองใหญ่เท่านั้น แต่ได้ขยายตัวไปยังพื้นที่สูง ซึ่งในอดีตความเจริญกระจายไปยังไม่ถึง และการพัฒนาดังกล่าวได้นำวัฒนธรรม ความเชื่อจากนอกชุมชนแพร่เข้าไป ทำให้ชุมชนมองเห็นความเจริญและรับสื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และสื่ออื่นๆ เข้าสู่ชุมชน ทำให้เยาวชนพื้นที่สูงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ (อิทธิพล เหมหงส์, 2545) และอาจส่งผลให้พฤติกรรมทางเพศของเยาวชนพื้นที่สูงหรือชาวเขาเปลี่ยนไป (คู่มือการทำงานกับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง, 2546) ทำให้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึง ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ของนักเรียนชนเผ่า ในโรงเรียนมัธยมขยายโอกาส โดยทำการศึกษาในชาวเขาเผ่า ลัวะ มีงและกะเหรี่ยง

กรอบแนวคิด

พฤติกรรมทางเพศถือเป็นพฤติกรรมสุขภาพอย่างหนึ่ง วัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูง เช่น การมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุน้อย การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ขายบริการ การดื่มสุราและการใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัยและ การมีคู่นอนหลายคน การที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของบุคคล จะต้องมีความเข้าใจถึงปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งพบว่า พฤติกรรมเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกับการมีทัศนคติที่ดีของบุคคล ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษา ความรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชนเผ่าโรงเรียนมัธยมขยายโอกาสเพื่อใช้ในการวางแผนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่นต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved